

dalje iz gozdarstva, poljedelstva, živinoreje, čebelarstva, domače obrti, stavbarstva, prehrane itd. Zapisali so več ljudskih običajev, pesmi, pripovedk in verovanj. Zasedli so še precej močne elemente ljudske medicine. Dokumentirano je tudi bilo nekaj tipov ljudskih stavb: značilne hiše in hlevi na gank, posebna varianta živinske štale, ki ima v nadstropju parno in skedenj. Risarka je narisala več predmetov in stavb. Od nabranih predmetov je najpomembnejša klupa, t. j. posebna palica za prenašanje sena po strminah. Ta priprava je že zelo redka. Ekipa je napravila tudi več lepih in koristnih fotoposnetkov.

V jesenskem času se je tričlanska ekipa spet gibala v območju Žetal, kjer je imela izhodišče. Obšla je tele vasi: Nadole, Dobrina, Marina ves, Sitež, Vildon, Kočice idr. Raziskovala je ista področja materialne kulture in zapisovala podatke iz ljudske duhovne kulture. Z razliko od območja okoli Stoperc je v okolišju Žetal naletela na mnogo bogatejšo zakladnico ohranjene ljudske pesmi, kar je razumljivo, ker je tu vinogradništvo močna panoga. Vino v ljudeh vedno budi željo po petju, in tako se je ljudska pesem tu ohranila. Ekipa je dobila vse podatke o ljudskem pesniku Šimeku Kodriču iz Nadol pri Žetaleh. Tudi tokrat je ekipa poleg zapisanega gradiva prinesla s seboj iz Haloz precej fotoposnetkov in nekaj predmetov, med njimi tudi posodo za shranjevanje žita iz izdolbenega drevesnega štora.

V zvezi s sistematičnim terenskim raziskovanjem vinogradništva v Halozah bo muzej v bližnji bodočnosti reorganiziral vinarско zbirko.

V letu 1959 pa bo muzej nadaljeval začeto sistematično raziskovanje Haloz, da bo lahko dobil pregled čez ljudsko kulturo v tem okolišju.

Résumé

L'ACTIVITÉ DE LA SECTION ETHNOGRAPHIQUE DU MUSÉE MUNICIPAL DE PTUJ

Le rapport donne un aperçu sur l'aménagement des collections ethnographiques au Musée Municipal de Ptuj, et sur les enquêtes de campagne dudit Musée en 1958.

O ETNOGRAFSKEM RAZISKOVANJU POKRAJINSKEGA MUZEJA ZA POMURJE V MURSKI SOBOTI V LETU 1958

Vlasta Koren

Pokrajinski muzej v Murški Soboti je organiziral v letu 1958 dvoje terenskih etnografskih raziskovanj, ki pomenita zanj prvo samostojno akcijo v okviru delovnega načrta za sistematično raziskovanje terenov. Prvo tako delo leta 1954 je organiziral v Prekmurju Pokrajinski muzej v Mariboru.

Pri izbiri terena se je upravni odbor muzeja odločil, naj bi se najprej nadaljevalo proučevanje v tistem okolišju, kjer je prenehalo raziskovanje pred štirimi leti. To so bile vasi v občini Bogojini in Martjancih. Raziskovalna ekipa, ki jo je muzej organiziral za delo od 14. do 30. aprila 1958, je bila sestavljena iz naslednjih članov: vodstvo je prevzela Vlasta Koren, ostali člani pa so bili kustosi za etnografijo iz sosednjih muzejev, Milka Mezetova iz Mestnega muzeja v Ptujju in Tončica Urbas iz Pokrajinskega muzeja Maribor. Tehnično risanje je opravljala Rozina Borko, strokovna učiteljica iz

Ptuja, medtem ko je sodeloval več dni ob začetku in koncu še preparator muzeja v Murški Soboti, tov. Jakob Karel. V ekipi je vodja prevzela skrb za proučevanje duhovne kulture, T. Urbasova za materialno, M. Mezetova pa za socialno kulturo. K. Jakob se je posvetil iskanju in zbiranju predmetov.

Rezultati sedemnajstdnevnega dela so bili naslednji: precej obsežne zapise je dalo proučevanje materialne kulture, ki je zajelo posamezna poglavja, kakor ljudsko stavbarstvo, poljedelstvo, živinorejo, obrt itd. Zlasti obsežni so podatki o poljedelstvu, kjer se je veliko pozornosti posvetilo obdelovalnemu sistemu in agrotehničnim spremembam v obdobju zadnji 60 let, kar je dobro ohranjeno v ustnem izročilu, posebno med moškim svetom. Prav tako so obilni zapisi o živinoreji, o prehrani in pa o vpregi živine, ki se razlikuje zaradi prevladovanja krav od drugih krajev. Zadovoljive rezultate je dalo tudi zbiranje ledinskih imen, ki govorijo o spreminjanju gozda in pašnika v plodni svet, kar je posledica naraščajočih potreb prebivalstva v zadnjih desetletjih.

Ljudsko stavbarstvo se v tem okolišu v bistvu ne razlikuje od oblik na Dolinskem v vaseh, kjer je ekipa mariborskega muzeja leta 1954 zbirala n-drobnosti o tej panogi. Posebej je treba pri tem omeniti, da se je na starejših hišah v teh krajih ohranilo veliko število rezljanih svisel in volutasto oblikovanih oken, kar predočuje tu pravzaprav edino zvrst ohranjene ljudske umetnosti. Zadovoljivi so bili tudi podatki o orodju in prevozno-prenosnih sredstvih. Med slednjimi tudi tu prevladuje način, ki je posebej udomačen v Prekmurju; to je prenašanje v prtju, ki rabi prav tako za sejanje namesto druge ustaljene košare-sejačke. Precej zanimivosti je odkrilo tudi proučevanje oskrbe z vodo in študij oblik vodnjakov, ki so strogo odvisni od globine talne vode. Mimo zapisov o pridobivanju preje je treba končno omeniti še zapise o ljudski noši, ki pa so v primerjavi z drugimi panogami nekoliko skromnejši. — V proučevanju duhovne kulture se je v ekipi nabralo veliko gradiva o ljudskih običajih in navadah, ki jih poznajo ob delu in ob različnih praznikih, prav tako o pripovednem izročilu, ki še pozna tudi v tem okolišu številne »cumprnice«, brezglavce, merare, hudobce in sojenice. Nekoliko čudno je le, da v teh krajih ne poznajo ljudje nobenih pripovedovanj o demonskih in vilinskih bitjih ali pravljič o nastanku sveta, s čimer se ponašajo drugi slovenski kraji.

Ljudska medicina ima nasprotno med ljudmi dovolj veljave, posebej kar zadeva zagovarjanje bolezni, medtem ko pri zdravljenju mnogo manj upoštevajo zdravilna zelišča in si zaradi bližine mestnega središča raje poiščejo zdravniško in lekarniško pomoč.

Zapisi iz socialne kulture obsegajo omembe vredne podatke o odnosih med soseseo, imenovano v Prekmurju »veščino« in o odnosih med gospodarji in preužitkarji. Nekaj je tudi zapisov o odnosih med najbližjimi sosedi, največ pa o najaktualnejšem problemu Prekmurja v preteklosti, to je o sezonskem in trajnem izseljevanju.

Jesensko terensko delo od 6. do 17. novembra 1958 je opravila 4-članska ekipa; v tej je zaradi obolevnosti Vlaste Korenove prevzela vodstvo T. Urbasova, ki je prav tako prevzela skrb za materialno kulturo. Duhovno kulturo je proučevala kustodinja Etnografskega muzeja v Ljubljani M. Jagodic, medtem ko je pomožni uslužbenec K. Jakob skrbel za odkup in zbiranje predmetov. Tehnične risbe so bile poverjene tehn. risarki Pokrajinskega muzeja v Mariboru, M. Rojsovi. Slednje terensko delo je zajelo eno samo vas — Kobilje, ki leži tik ob madžarski meji, to je v narodnostnem pogledu edini slovenski otok med izključno madžarskim življenjem v obsejnim okolišu; zato je podoba življenja v tej vasi posebej zanimiva, saj kaže nekaj ohranjenih starin in več tujih, predvsem madžarskih vplivov. V vas so se proti koncu prejšnjega stoletja priselili priseljenci s Kranjskega, ki so se zaposlili kot

tesarji v okoliških gozdovih, se poženi in domačinkami in se povsem prilagodili novemu okolju. Njihovi otroci danes govorijo izrazito prekmursko narečje, pomešano z madžarizmi, o priseljencih pa priča le še vrsta tujih priimkov in poudarjena tesarska dejavnost, ki je kot hišna obrt prešla na potomce in povsem izpodrinila nekdanje lončarje. Danes se tesarska delavnost občanov izraža v številnih konstrukcijskih tvorbah. V stanovanjskih zgradbah sicer ne toliko, ker je nekdanji cimprani dom zamenjala v zadnjih dvajsetih letih sodobnejša, iz opeke zgrajena hiša, pač pa v hlevih, preprostih bajtah za žganjekuho, posebnih kletih in vodnjakih, od katerih se posebno kleti vrstijo tik ob kobiljanskem potoku. Ta je narekoval osnovno obliko vasi, ki se je razvijala na obeh straneh potoka. Vas šteje danes že 274 hišnih števil in se je precej modernizirala, posebej kar zadeva hiše, kjer se vidijo občutne spremembe v tlorisih. Prvotni stegnjeni dom, tu in tam v ključu in omejenih razsežnosti, je domala povsem izginil, namesto njega se širi »vcepleni«, to je oblika, kjer je stanovanjski del ločen od gospodarskih prostorov. — Raziskovanje je bilo mimo teh antropogeografskih momentov usmerjeno tudi v zbiranje podatkov o poljedelstvu, ki je ostalo poleg tesarske obrti še zmeraj osnovna gospodarska panoga, saj zadovoljuje v celoti potrebe domačega prebivalstva. — Ledinska imena bodo bolj kot za etnografa zanimiva za zgodovinarja; izpričujejo nekdanj obširno gmajnsko posest, ki je nato izginila, in spremembe v kolonizaciji tega območja, ki jih je povzročil vdor Turkov v 16. stoletju in njihov umik po letu 1699 ko je, sodeč po župnijski kroniki, vas v sedanjem obsegu šele nastala. Proučevanje običajev in navad sicer ni odkrilo kakih posebnih ali novih momentov, vsekakor pa bo omogočalo nadrobnejšo primerjavo z drugimi kraji Prekmurja. Najbolj so se ohranile med vsemi delovne navade (rezanje prosa in navade, ki jih opravljajo ljudje ob raznih letnih časih in cerkvenih praznikih). Vsekakor je zanimiv pojav obiskovanja deklic na staro leto zvečer in pred tremi kralji, ki hodijo po vasi pet od hiše do hiše in zamenjujejo drugje udomačene kolednike.

Ljudska medicina je v vasi zelo skromna. Za zdravljenje urokov poznajo le že od drugod znano formulo zagovarjanja z vodo in žarečim ogljem.

Posebno poglavje tvori v zapisih tudi ljudska noša, ki jo je natančno proučila in zapisala M. Jagodiceva. Zapisi povedo, da je prvotna noša izginila v začetku 20. stoletja. Ohranila se je v posameznih kosih le še pri starejših moških. Po starem načinu se oblači v poletnem času v vsej vasi le še en človek. V ženski noši je bilo mogoče zaslediti precej madžarskih vplivov, ki se izražajo posebej pri okraševanju in poimenovanju posameznih delov. »Pociv« se je ohranil za spodnje pokrivalo pri ženskah do pred 30 ali 40 leti, ko so ga morale obvezno nositi pod robcem vse ženske. Ohranjeni ostanki platnene noše pa so žal že prav redki.

Številno tehnično dokumentarno gradivo, ki je v obeh terenskih raziskovanjih dalo 200 fotografij, več kakor 100 perorish in številni predmeti, ki jih je muzej nato odkupil in prepeljal v Mursko Soboto, so obogatili arhiv tehnično dokumentarnega gradiva in inventar muzejskih zbirk, obenem pa pokazali, da so se materialna sredstva, ki jih je oblast v Murski Soboti z razumevanjem namenila muzeju, izdatno poplačala.

Résumé

SUR LES ENQUÊTES ETHNOGRAPHIQUES DU MUSÉE PROVINCIAL POUR LA RÉGION DE LA MURE, A MURSKA SOBOTA

L'auteur présente un rapport sur deux enquêtes de campagne, effectuées en 1958, par le Musée, dans différentes parties de la région de la Mure.